

Estudis i documents

Un nou discurs del doctor Faustí Barberà,
un valencianista flamejant (1903).

El mestre José Sanchis Almiñana (1866-1938).

La ceràmica arquitectònica d'Alaquàs (II).

De com es celebraven els batejos,
les primeres comunions i els casaments
fa cinquanta anys.

Un nou discurs del doctor Faustí Barberà, un valencianista flamejant (1903)

EL «CAP DELS REGIONALISTES VALENTINS»

La figura de Faustí Barberà Martí (Alaquàs, 1850 - València, 1924) s'acreix dia a dia. A mesura que passen els anys i es porten a terme noves investigacions esdevé més complexa i gegantina, i se'ns mostra com la d'un personatge històric clau de la nostra cultura, capdavanter de la medicina i del moviment valencianista de finals del segle XIX i les primeres dècades del XX. Cosa que provoca que cada vegada es faça més evident la urgència d'un estudi que descriga en profunditat les vertaderes dimensions de la seua excel·lent actuació social i professional.

Gravat de Faustí Barberà realitzat per B. Maura (1897)

Per això, i mentre esperem l'arribada de l'anàlisi que retrate en tota la seua extensió l'activitat intel·lectual del doctor Barberà, serà bo que donem notícia de documents, episodis i detalls biogràfics com els que, recuperats d'altres publicacions o redactats *ex professo*, des de fa una dècada *Quaderns d'Investigació d'Alaquàs* està posant a l'abast del lector actual¹. Trobe que, tractant-se d'un personatge originari del nostre poble, la de donar-lo a conèixer és, a més d'una necessitat històrica, una obligació moral que ens incumbeix a tots i totes.

Ara fa tres anys, a propòsit del II Congrés d'Estudis de l'Horta Nord, celebrat a Vinalesa en abril de 2003, el professor Emili Casanova tragué a la llum pública una sèrie de documents inèdits procedents del fons arxivístic de Josep Rodrigo Pertegàs que aporten moltes dades sobre la «preocupació per la llengua» i sobre la intensa activitat valencianista que durant els primers anys del segle XX portà a terme el doctor Barberà². D'aquesta manera, entre la documentació editada i relacionada directament amb el nostre antic veí hi figuren:

-onze cartes datades entre novembre de 1905 i juny de 1921, i adreçades al canonge mallorquí Antoni Maria Alcover, que evidencien que el doctor Barberà «mostrà des del primer moment i fins a la mort un gran entusiasme per la tasca del mossén»³, i que el confirmen com un dels més destacats informadors i col·laboradors valencians del magne *Diccionari català-valencià-balear*, també conegut com a diccionari Alcover-Moll⁴;

¹ Es tracta de: MICÓ NAVARRO, Juan Antonio, «Faustino Barberá y Martí (1850-1924), médico, historiador, político e introductor en España del *método oral puro* para la enseñanza de los sordomudos», *Médicos. Publicación del colegio de médicos*, núm. 46, València, octubre de 1995, p. 9-12, reproduït a *Quaderns d'Investigació d'Alaquàs*, 1996, p. 31-42; BALAGUER PERIGÜELL, Emilio, «Medicina y política en la Valencia de la Restauración: la obra de Faustino Barberá Martí (1850-1924)», *Medicina Española*, núm. 66, València, 1971, p. 138-149, reproduït a *Quaderns d'Investigació d'Alaquàs*, 1996, p. 43-65; GENOVÉS LÓPEZ DE SAGREDO, Eduardo, «Un manuscrito de D. José Rodrigo Pertegàs sobre el doctor Faustino Barberá», *Quaderns d'Investigació d'Alaquàs*, 1997, p. 53-80; ROCA RICART, Rafael, «El doctor Faustí Barberá Martí (1850-1924), un soldat de la fe i de la ciència», *Quaderns d'Investigació d'Alaquàs*, 2002, p. 43-61; i ROCA RICART, Rafael, «L'homenatge d'Alaquàs al doctor Faustí Barberá (1926)», *Quaderns d'Investigació d'Alaquàs*, 2003, p. 43-49.

² CASANOVA, Emili, «Faustí Barberá, col·laborador del DCVB d'Alcover, i autor de *La causa y el remey de la decadència present d'Espanya*», *Actes del segon Congrés d'Estudis de l'Horta Nord (Vinalesa, 3-6 d'abril de 2003)*, ed. a cura de Josep Vicent FRECHINA, Brosquil, Centre d'Estudis de l'Horta Nord, Ajuntament de Vinalesa, 2004, p. 293-330.

³ *Ibidem*, p. 294.

⁴ De fet, a la «Introducció» del primer volum del *Diccionari català-valencià-balear*, p. xxiv, Francesc de Borja Moll situa el seu nom entre els dels «col·laboradors especialment actius que ens han enviat informació abundant i fidedigna sobre el llenguatge local», de la ciutat i l'Horta de València, en el cas del doctor Barberà.

-cinc escrits de mossén Alcover, procedents del *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*, al voltant de les idees i les activitats que portava a terme el doctor Barberà, a qui qualificà com a «cap dels regionalistes valentins» i «valencianista flametjant»⁵;

-la carta que el nostre paisà adreçà, el 15 de juny de 1916, a Pere Barnils, membre de l'Institut d'Estudis Catalans, i la ressenya que sobre la conferència que el doctor Barnils havia pronunciat el 25 de novembre de 1912 a la seu de Lo Rat Penat publicà al núm. 14 de la *Revista de Ciències Mèdiques*, i que també l'acrediten com a col·laborador-corresponsal del *Diccionari General de la Llengua Catalana* i del *Diccionari dels Dialectes Catalans*;

Retrat de Faustí Barberà vestit amb la toga doctoral, realitzat a Madrid en 1879 i dedicat per Pedro Chiari

⁵ CASANOVA, Emili, *loc. cit.*, p. 303 i 304.

-el discurs «La causa y lo remey del decaïment actual d’Espanya» que el doctor Barberà pronuncià el 15 de març de 1903 a la seu de la Societat de Mestres Fusters de València, aleshores ubicada al núm. 33 del carrer Balmes, en l’anàlisi i l’edició del qual centraré el meu estudi;

-i, finalment, set dels «reconeixements que rebé i activitats que féu (...) en defensa del valencià i de València»⁶, com ara acords i nomenaments de Lo Rat Penat, el Centre Regionaliste Valentí i la societat regionalista València Nova.

Com que l’Arxiu Rodrigo Pertegàs, on s’hi custodien alguns d’aquests documents, conté nou cartes més referents a aquestes societats culturals que no varen ser editades pel professor Casanova; i com que les cartes que Faustí Barberà adreçà a mossén Alcover (conservades a l’Arxiu Alcover-Moll de Palma de Mallorca) resulten molt eloqüents, perquè retraten l’ambient lingüístic, social i cultural valencià de principis de segle XX, he pensat que, a més de transcriure i analitzar el discurs de 1903, valia la pena reproduir en apèndix setze comunicacions que les diverses societats culturals adreçaren al nostre paísà i dotze epístoles que l’alaguaser envià al canonge mallorquí, ja que tots dos grups de documents resultaran molt útils el dia que afrontem la tasca de reconstruir la trajectòria valencianista del doctor Barberà.

UN NOU DISCURS VALENCIANISTA

Al llarg dels seus 73 anys de vida Faustí Barberà acredità una gran capacitat oratòria que li reportà un notable prestigi com a conferenciant. D’aquesta manera, no és estrany que les actuacions més recordades i celebrades pels actuals historiadors de la cultura siguen, precisament, els seus discursos valencianistes. Les conferències que, segons l’historiador Antoni Igual Úbeda, el doctor Barberà pronuncià a la seu de Lo Rat Penat foren: «Història de l’advocació de la Verge dels Desemparats» (1896), «El músic Gomis» (1898), «Les obres de Carles Ros» (1901)⁷ i «Bio-bibliografia de Carles Ros» (1902)⁸. Així mateix, també coneixem les que pronuncià a la seu de l’Institut

⁶ *Ibidem*, p. 327.

⁷ Sobre aquesta xarrada, vegeu: «Conferencias de Lo Rat-Penat. Sobre Carlos Ros», *Las Provincias* (18-XII-1901).

⁸ IGUAL ÚBEDA, Antoni, *Història de “Lo Rat-Penat” (En el LXXX aniversari de la seua fundació i el LXXV dels Jocs Florals)*, València, 1959, p. 131-132.

Mèdic Valencià en 1888, a propòsit de la sessió apologètica en honor del doctor Tomàs Vilanova⁹, i en 1897¹⁰; i a la seu de Lo Rat Penat sobre: la música a València a principis del segle XIX (1898)¹¹, D. Pasqual Pérez Gascon (1902)¹², i l'arquebisbe Folch de Cardona (1911)¹³; finalment, també hi ha constància de la xarrada que realitzà en 1908 a la seu de la societat València Nova amb motiu de les festes celebrades a Montpeller per a commemorar el VII centenari de Jaume I¹⁴.

El més famós, però, de tots aquests discursos fou el que sobre el «*importante tema del regionalismo y sus tendencias*»¹⁵ pronuncià el 7 de desembre de 1902, durant l'acte d'obertura de curs de Lo Rat Penat i en qualitat de president accidental de la societat. Un text en què, entre altres coses, l'autor demanava l'ensenyament del valencià, i que, ampliat i sota el títol *De regionalisme y valentinicultura. Discurs vell y comentaris nous*, fou publicat a València en 1910¹⁶. De fet, en les darreres dècades ha sigut reconegut com un treball que «té el mèrit d'iniciar la nova etapa del valencianisme polític»¹⁷, i el seu autor com «un dels metges més prestigiosos i respectats a València»¹⁸.

⁹ Vegeu: *Sesión apologética dedicada al doctor Don Tomás Vilanova Muñoz Poyanos*, València, 1888; i la ressenya «Instituto Médico Valenciano. Apología del Dr. Vilanova», *Las Provincias* (23-X-1888).

¹⁰ «Instituto Médico Valenciano», *Las Provincias* (31-IV-1897).

¹¹ «La música en Valencia a principios del presente siglo. Conferencia de anoche en "Lo Rat-Penat"», *Las Provincias* (17-VIII-1898).

¹² «D. Pascual Pérez Gascón», *Las Provincias* (26-V-1902), i «Centenario del natalicio del maestro Pascual Pérez Gascón. La solemne sesión de anoche», *Las Provincias* (27-V-1902).

¹³ «En Lo Rat-Penat. Conferencia del Dr. Barberá sobre "El arzobispo de Valencia Folch de Cardona"», *Las Provincias* (4-V-1911).

¹⁴ «En Valencia Nova. Conferencia del Dr. Barberá», *Las Provincias* (10-II-1908).

¹⁵ «Apertura de curso. Lo Rat Penat», *Las Provincias* (8-XII-1902).

¹⁶ BARBERÀ MARTÍ, F., *De regionalisme y valentinicultura. Discurs vell y comentaris nous*, València, 1910. Existeix una edició actual d'aquest discurs, amb «Introduccio» (sic) d'Antoni ATIENZA i «Actualisacio llingüística» (sic) de Batiste SANRAMÓN, a càrrec de l'editorial L'Oronella, València, 2003.

¹⁷ CUCÓ, Alfons, *El valencianisme polític (1874-1939)*, València, 1971; 2^a ed., Afers, Catarroja-Barcelona, 1999, p. 62. Un any després, el professor Sanchis Guarnier digué que «el regionalisme polític l'havia iniciat el 1902 el metge Faustí Barberà (1850-1924) amb el seu discurs *De regionalisme i valentinicultura*». SANCHIS GUARNER, Manuel, *La ciutat de València. Síntesi d'Història i Geografia Urbana*, València, 1972; 5^a ed., Ajuntament de València, València, 1989, p. 546.

Sobre aquest discurs del doctor Barberà vegeu també: FABREGAT I CÒSME, Ferran, «Adscripció ideològica i espai polític del valencianisme naixent», *Afers. Fulls de Pensament i Recerca*, 13, Catarroja, 1992, p. 159-173.

¹⁸ SIMBOR ROIG, Vicent, *Els fonaments de la literatura contemporània al País Valencià (1900-1939)*, PAM-IFV, Barcelona-València, 1988, p. 14.

Només tres mesos i huit dies després d'aquella memorable peroració, el diumenge 15 de març de 1903, en vespres de la festivitat de Sant Josep, el doctor Barberà pronunciava a la seu del gremi de fusters de València –i amb motiu del repartiment de premis als alumnes de les seues escoles– un nou discurs en valencià i de caire valencianista titulat «La causa y lo remey del decaïment actual d'Espanya»¹⁹, que es conserva manuscrit a la Biblioteca d'Història de la Medicina de la Universitat de València, fons «Josep Rodrigo Pertegàs». Encara que fou editat fa tres anys, juntament amb la resta de la documentació al·ludida, he trobat oportú reeditar-lo novament per quatre raons:

- 1) per tal de contextualitzar-lo, cronològicament i socialment, cosa que no ha sigut feta fins ara;
- 2) per tal d'analitzar, ni que siga succintament, el seu contingut;
- 3) perquè, encara que és bàsicament la mateixa, la lectura que en faig no és plenament coincident amb la que en féu el professor Casanova;
- 4) i perquè trobe molt convenient que els lectors i lectores de *Quaderns d'Investigació d'Alaquàs* tinguen accés directe a un document brillant i eloqüent –tant des del punt de vista lingüístic com ideològic– que fou redactat i llegit en públic per un dels més exímis fills de la nostra població.

UN DISCURS AMB RESSÒ MEDIÀTIC

El discurs del doctor Barberà, elaborat i pronunciat a invitació de la junta directiva del gremi de Mestres Fusters de València, gaudí d'un cert ressò a la premsa diària de la capital. D'aquesta manera, la primera –breu– referència a l'acte d'obertura de curs, presa de possessió de la nova junta directiva i repartiment de premis als alumnes de les escoles, aparegué al diari *Las Provincias*

¹⁹ El manuscrit presenta dos títols diferents però molt semblants. Un és el que he utilitzat jo: «La causa y lo remey del decaïment actual d'Espanya», i l'altre el que féu servir el professor Casanova: «La causa y el remey de la decadència present d'Espanya». Si m'he decidit a donar com a bo el primer és perquè, com hom podrà comprovar, durant la redacció del discurs el doctor Barberà vacil·là entre diferents expressions sinònimes, com ara «com podrà remediarse España sa decadencia present» i «les causas del decaïment actual d'España y son remei»; expressions que, finalment, foren ratllades i substituïdes per la que encapçala aquestes línies.

dos dies abans, el divendres 13 d'abril²⁰. Era un anunci que es repetí –si fa no fa en idèntics termes– l'endemà, dia 14, a *El Mercantil Valenciano*²¹ i a *La Correspondencia de Valencia*²², i que sens dubte devia obeir a la invitació que el president del gremi de Mestres Fusters havia cursat als diversos mitjans de comunicació. Amb tot, a diferència dels altres dos diaris, la nota apareguada a *La Correspondencia* era l'única que al·ludia directament a la conferència del nostre paísà. Deia així:

*«Mañana, a las siete y media de la tarde, tendrá lugar en la casa gremial de maestros carpinteros, Balmes, 33, la solemne apertura y reparto de premios a los alumnos de sus escuelas. Del discurso está encargado el doctor D. Faustino Barberá, y amenizará el acto un sexteto de piano y cuerda, formado por distinguidos profesores»*²³.

Una nota que també fou reproduïda el diumenge 15, dia de l'acte, a *Las Provincias*²⁴, *El Mercantil Valenciano*²⁵ i *La Voz de Valencia*²⁶.

Precisament, foren aquests dos darrers diaris, *El Mercantil* i *La Voz*, els únics que en les jornades posteriors publicaren ressenyes de la vetlada. La d'*El Mercantil*, molt breu, aparegué dos dies després, el 17 de març, i se centrà a recordar que «*anteayer tomó posesión la junta directiva que fue elegida el 13 del actual en junta general en su casa social, Balmes, 33, el Gremio de Ebanistas y oficios similares*»²⁷; i també a donar la identitat dels membres de la nova junta i dels de la comissió organitzadora. La de *La Voz de Valencia*, molt més extensa i detallada, ens permet reconstruir la «*brillante velada literario-musical con motivo de la apertura oficial del curso y reparto de premios a los alumnos de las escuelas*»²⁸ de la Societat Instructiva de Mestres Fusters.

D'aquesta manera, sabem que l'acte estigué presidit, a més de pels membres de la junta directiva, pel degà de la Basílica, mossén Cirujeda, per l'alcal-

²⁰ «Círculos y Sociedades», *Las Provincias* (13-III-1903), p. 2.

²¹ «Crónica local y general», *El Mercantil Valenciano* (14-III-1903), p. 2.

²² «Noticias locales», *La Correspondencia de Valencia* (14-III-1903), p. 2.

²³ *Ibidem*.

²⁴ «Círculos y Sociedades», *Las Provincias* (15-III-1903), p. 1.

²⁵ «Crónica local y general», *El Mercantil Valenciano* (15-III-1903), p. 2.

²⁶ «Crónica local y provincial», *La Voz de Valencia* (15-III-1903), p. 2.

²⁷ «Crónica local y general», *El Mercantil Valenciano* (17-III-1903), p. 2.

²⁸ «Sociedad de Maestros Carpinteros», *La Voz de Valencia* (17-III-1903), p. 2.

de de la ciutat, Sr. Montesinos, i pel general de brigada, Sr. Feijóo; és a dir, per tres representants dels estaments religiós, civil i militar. La cerimònia s'inicià amb la lectura de la Memòria reglamentària per part del secretari general i mestre fuster, el Sr. Maties Rodríguez, «*que reseñó los trabajos realizados en el último curso*»²⁹.

Posteriorment tingué lloc el repartiment de premis als alumnes;

*«y acto continuo hizo uso de la palabra el doctor D. Faustino Barberá, que pronunció un discurso en valenciano, ocupándose de las glorias tradicionales de nuestra región y de los grandes elementos de vida y de cultura que en ella existen, los cuales deberían ser más conocidos y mejor aprovechados en vez de preterirlos y sustituirlos por las corrientes modernistas de la europeización»*³⁰.

Segons que també indica la crònica periodística, el «*concienzudo trabajo del Dr. Barberá fue oído con gran interés y justamente aplaudido por la concurrencia que llenaba el salón*»³¹. La sessió continuà amb un recital de poemes a càrrec dels senyors Leopold Trénor i Miquel Jimeno Puchades.

El del nostre paísà no fou, però, l'únic discurs que s'escoltà aquella vesprada, ja que també en foren pronunciats dos més: un a càrrec de l'advocat Manuel Oller, «*demostrando que la doctrina católica es la base firme e insustituible de la educación de los pueblos*»³²; i un altre a càrrec del degà de la Basílica, que fou l'últim a prendre la paraula i que «*puso fin a la sesión [con] un breve discurso-resumen en valenciano*»³³.

A propòsit de l'idioma en què havien tingut lloc la major part de les intervencions, l'anònim redactor de *La Voz de Valencia* assenyalà que «*los discursos de los Sres. Barberá y Cirujeda, y las poesías de los Sres. Trénor y Jimeno, fueron en valenciano, lo cual resultó muy del agrado del público y de los señores que ocupaban la presidencia*»³⁴. Amb la qual cosa, la bona predisposició dels responsables i socis del gremi de Mestres Fusters –de l'auditori que s'hi

²⁹ *Ibidem.*

³⁰ *Ibidem.*

³¹ *Ibidem.*

³² *Ibidem.*

³³ *Ibidem.*

³⁴ *Ibidem.*

féu present aquell dia, si més no– envers la cultura i la llengua autòctones quedà més que acreditada.

UNA REIVINDICACIÓ REGIONALISTA

El discurs «La causa y lo remey del decaïment actual d’Espanya» s’emmarca plenament dins dels paràmetres del moviment regionalista que durant les darreres dècades del segle XIX i principis del XX s’estengué pel territori valencià, principalment la capital, i del qual Faustí Barberà esdevingué un dels majors exponents. Un regionalisme que fou conseqüència directa del procés de recuperació cultural –històrica, lingüística i literària– que durant aquell període cronològic es portà a terme a València, Catalunya i Mallorca, i que és conegut amb el nom de Renaixença³⁵.

D’aquesta manera, la conferència del doctor Barberà, pronunciada durant l’acte d’obertura de curs del gremi de Mestres Fusters de València, té un marcat caràcter valencianista i reivindicatiu, i s’ha de relacionar necessàriament amb el discurs que, com sabem, només tres mesos abans havia llegit a la seu de Lo Rat Penat, la degana de les societats valencianistes, i en qualitat de president accidental. Un discurs que ha sigut repetidament destacat com a data de naixement del valencianisme polític. Perquè quede clar quin era el seu tarannà personal, cal dir que tant a «De regionalisme y valenticultura» com a «La causa y lo remey del decaïment actual d’Espanya» el doctor Barberà no s’ocupà únicament de difondre les tesis de la doctrina regionalista i de cridar l’atenció sobre el lamentable estat d’abandonament en què al llarg dels segles havien caigut la llengua i la cultura dels valencians, sinó que també n’analitzà les causes i proposà vies de solució.

Així, en la seua intervenció davant els fusters valencians, començà per declarar-se amant de «totes les manifestacions de cultural popular» i de «les institucions gremials històriques de nostra ciutat». Durant la *captatio benevolentiae* distingí, entre l’escenari i l’auditori que tenia al davant, la «València històrica», simbolitzada «per los recorts así presents d’un pasat gloriós»; la «València actual», «representà per nostres dignísimes autoritats, respetables corporacions, personalitats distinguides y treballadors honrats»; i, finalment,

³⁵ Per a una visió general de la Renaixença valenciana i del seu líder, Teodor Llorente i Olivares (1836-1911), vegeu el meu treball *Teodor Llorente, el darrer patriarca*, Bromera-IIIIV, Alzira, 2004.

"La causa y lo remey de la decadencia
del decaimiento
~~present~~ actual d'Espanya"

Discurs pronunciat en lo dia 15 de Mars de 1903
ab motiu de la representacion solenne de premis als
deixebles de les escoles de la "Dona ^{v. Patronajna} de
Maestra Carmita ~~de~~ de Valencia, olim
Groni de Jandess. per lo
Sr. Sr. Francisco Barberá

Portada del discurs «La causa y lo remey del decaïment actual d'Espanya»

la «València del pervindre», «ahí bollint en eixa gicalla simpàtica, alegre y desinqueta, moguda per son anhel de rebre los premis destinats als deixebles aplicats d'estes escoles».

A continuació denuncià que «el estat de postració actual de nostra nació obedix, a mon sentir, no a falta si no a sobra de d'uropeïzació, al menys d'europeïzació falsificà»; en el benentés que la «nació» de què parlava era l'espanyola, i que únicament espanyolitzant-se els valencians podrien recuperar la seua antiga i perduda identitat. Què calia entendre per «europeïzació falsificà»? I què significava espanyolitzar-se? Contra el que puga semblar, aquella actitud «antieuropeïsta» (i que com veurem no ho és tant) que en 1903 expressava el nostre paísà no s'ha d'interpretar com una manifestació de reaccionarisme, sinó com una mesura cautelar per tal de frenar la progressiva despersonalització i pèrdua d'identitat que de segles enrere patia el poble valencià.

A handwritten signature in dark ink on a light-colored background. The signature is written in a cursive, flowing style and appears to read "Jaume Barberà". The signature is enclosed within a faint, light-colored oval or rectangular border.

Signatura de Fausti Barberà

A la seua manera de veure-ho, l'esperit nacional –espanyol– era plural, ja que havia sigut format «per elements ètnichs distints y de costums y oritje també diferents», i modelat «al través dels segles per nostres lleys seculars y fonamentals plenes sempre d'eixe ambient de llibertat ben entesa que respiren totes nostres l·legislacions forals». I que havia sigut, precisament, «a benefici d'este ambient» que «les regions basco-navarra, aragonesa, asturiana, catalana, mallorquina, castellanaleonesa, bèticoestremeña y gallega vixqueren felius centenars d'anys, desemejants en quant a sa organització, però formant un conjunt armònich nacional». És a dir, que Espanya havia progressat perquè havia sabut respectar la diversitat dels seus pobles dins de la unitat política. Pel que feia al «regne valencià», «qual pasat poderiu està ben testimoniàt hui per les obres arquitectòniques quens deixà», el doctor Barberà assegurava que havia sigut gràcies a la «legislació sàbia donada per lo rey Jaume primer als nostres avis» que s'havien pogut mantindre els «interesos de la comunitat regional sense reconéixer més poder sobirà q'el del Rey; y el de este sempre que no atropellara els drets de la regió, en qual cas l'hi contestaben», drets que situava per damunt de tot.

En la seua opinió, la «unitat nacional» espanyola havia nascut de la suma dels «factors regionals», de la diversitat. Mentre que, pel contrari, l'europèització s'estava portant a terme a costa de perdre aquells «factors» o «particularismes» regionals que mantenien viva la personalitat dels pobles que integraven Espanya. I per això més avant afirmava: «Se fa precís, ab gran urgència, que ens espanyolicem, ço és, que fuixcam d'eixes tendències a copiar irreflexivament del extranjer, (...) de modo y manera ques conserve aquell particularisme regional que tan bons resultats donà en lo temps pasat». Perquè en la concepció del doctor Barberà i de molts regionalistes de l'època, en què no tenien cabuda ni el nacionalisme valencià ni molt menys l'independentisme, l'espanyolització suposava, entre altres coses, «la descentralització dels serveis públichs y la deguda reforma de les lleys orgàniques provincial y municipal». És a dir, suposava la millor de les garanties de què foren respectades la identitat i les tradicions valencianes: històriques, artístiques, lingüístiques,

literàries, arquitectòniques, etc., «procurant que se conserven tots aquells furs y preeminències pròpies de les regions», que és el que realment li interessava. Ja que, en la seua opinió, l'uropeïtzació «falsificà» –i noteu la importància de l'adjectiu– s'estava realitzant incorrectament, a costa de la despersonalització del poble valencià. El que denunciava el doctor Barberà era, per entendre'ns, alguna cosa semblant al que actualment passa amb el procés d'americanització que afecta la nostra societat, i que substitueix els costums, les festivitats, el vocabulari, la indumentària, la gastronomia i molts d'altres trets identitaris dels nostres pobles pels dels americans.

La prova, però, que el pensament del doctor Barberà no es fonamentava en l'antieuropisme, sinó tot el contrari, és que també hi asseverava:

«Necesitem d'Europa y de son esprit de progrès y de son comerç intel·lectual tant o més que del esprit nacional. Però no sia q'á títol de institucions polítiques sèries, formals, reconegudament bones en l'estranger, vingam a donar así farses tristíssimes que tots coneguem y que serveixen tan sols de profit als oligarques privilegiats y de runa per a la pàtria».

Una afirmació que recorda molt aquella altra de Lluís Tramoyeres Blasco que en 1883 Constantí Llobart utilitzà com a encapçalament del seu poema «Esprit de valencianisme», i que diu així: «A títol d'unitat y progrés s'han abolit institucions que, posades en harmonia ab lo temps present, donarien lloables fruïts»³⁶. Perquè els valencianistes de finals del segle XIX i principis del XX opinaven que el progrés, la unificació i la modernització política espanyola, i també la europeïtzació, s'estaven portant a terme a costa d'anul·lar les institucions i particularitats nacionals, «regionals», segons el vocabulari a l'ús.

La part final del discurs era per a donar les gràcies a la junta directiva recentment nomenada, i presidida pels senyors Ferran Gómez i Ventura Feliu, que li havia encarregat el parlament: en primer lloc,

«per sos esforços en favor de l'ensenyança; en segon, per l'esplendor que ha volgut portar a esta solemnitat; y en tercer, per son acort de qu'este discurs fóra valencià, novetat simpàtica y de transcendència que porta'l fi de quels obrers, a qui principalment va dirigit mon treball, l'ohiren en la

³⁶ «Esprit de valencianisme. Romanç de cego», *Lo Rat-Penat. Calendari Llemosí corresponent al present any de 1884*, València, 1883, p. 128-133. Reproduït a: LLOBART, Constantí, *Poesies valencianes*, a cura de Rafael Roca, Acadèmia Valenciana de la Llengua, València, 2006, p. 352-358.

mateixa llengua de la botiga y del obrador, en la mateixa de son llar, en la mateixa dolça parla en què s'a mare l'his amostrà a pronunciar les prime-res paraules, cuant de menuts els acaronaba a son pit u entretenia en sa falda».

Si aquell discurs en valencià suposava una «novetat simpàtica», això significava que introduïa un canvi en la que durant els cursos anteriors devia haver sigut la llengua «oficial» del gremi de fusters. El doctor Barberà exercia, novament, el paper de pioner, de punta de llança del regionalisme.

De fet, finalitzà la seua intervenció amb una apologia del valencià, de la llengua materna –«oixcau ara ma pobra veu, en la dolça parla q'entendreu millor, la q'al nàixer oíreu»–, plena d'esperança en la cultura i en el futur que evidenciacia la seua profunda estima per «eixa lengua dolça y eufònica en la que pensem tots los valencians, y que a medida que la matjor cultura vindrà sobre'l nostre país confie ha de ser més coneguda y aimada»; i demanant a les venerandes ensenyas valencianes, «mudes però dretes», que no perderen l'esperança «de que torne per a vosatros y les institucions que simbolizeu èpoques de prosperitat filles de la rectificació que'ls nostres facen de sos errors». Èpoques que conduïren els fills i filles del poble valencià «al temple del progrés, per les çendes honrades de la culta Europa. Mes no arribeu allí de colp y volta, sinó seguint, tornant y repasant les veredes aquelles que teniu de nostra terra tantes y tantes voltes trapitjades». És a dir, i en resum, no s'havia d'arribar a Europa esborrant el que era la nostra identitat i història, sinó resseguint els camins de la tradició.

Finalment, cal apuntar que, a la fitxa de catalogació del document que elaborà Josep Rodrigo Pertegàs, el discurs del doctor Barberà fou resumit de la següent manera:

«En las veinte y tantas cuartillas que comprende el borrador o, con más exactitud dicho, las notas para este discurso, cita y comenta la tan sobada frase de la europeización; expone sus ideas clara y firmemente españolistas y patrióticas, haciendo ver que sólo cuando en España se ha pretendido abandonar lo genuinamente español, se ha iniciado el espantoso decaimiento a que nuestra patria ha llegado».

La qual no deixa de ser una interpretació ben ideològica.

LA PRESENT EDICIÓ

«La causa y lo remey del decaïment actual d'Espanya» és una obra manuscrita, redactada al llarg d'una trentena de fulls tamany quartilla, que presenta múltiples rectificacions i anotacions addicionals. És per això que té més l'aparença de conjunt de notes o d'esborrany que no de text definitiu. Es conserva a la Biblioteca d'Història de la Medicina de la Universitat de València, Arxiu de Josep Rodrigo Pertegàs, llegat núm. 8, i està encapçalada d'un escrit de mà diferent –molt probablement la de Rodrigo Pertegàs– que diu així: «*Barberá Martí, Faustino. Siglos XIX-XX. Original autógrafa de un discurso leído en la Casa-Gremio a los Carpinteros de Valencia, en el solemne acto de reparto de premios a los alumnos de sus escuelas*».

Els criteris que he utilitzat a l'hora de transcriure i editar el discurs que ens ocupa han sigut els que he trobat que em permetien acostar el text al lector actual tot mantenint la màxima fidelitat a l'original. D'aquesta manera, únicament he regularitzat, segons la normativa actual, l'accentuació, la dièresi i l'ús de les majúscules i dels signes de puntuació, a excepció del guionet i l'apòstrof. A més, també he desagrupat la preposició composta «per a», que l'autor escrivia sistemàticament «pera». En qualsevol cas, es tracta d'unes mínimes modificacions respecte a l'original que de cap manera no afecten al lèxic del text original.

D'altra banda, i com ja féu en el seu dia el professor Casanova, he optat per respectar les vacil·lacions de redacció del manuscrit, que presenta nombroses paraules o expressions rebutjades (ratllades o esborrades) que, sempre que la lectura és possible, he incorporat en nota a peu de pàgina. Això permet un major acostament del lector al procés de gènesi del discurs.

LA CAUSA Y LO REMEY DEL DECAÏMENT³⁷ ACTUAL³⁸ D'ESPANYA

Discurs pronunciat en lo dia 15 de març de 1903 ab motiu de la repartició solemne de premis als deixebles de les escoles de la «Sociedad Instructiva de Maestros Carpinteros de Valencia», olim Gremi de Fusters, per lo Dr. En Faustino Barberà.

³⁷ de la decadència

³⁸ present

Hora: 7 y 1/2 de la vesprada.

Molt Il·lustre senyor:

Senyores y senyors:

Si per a fer bastara'l bon desitj, segurament correspondria jo en aquest acte de manera complida³⁹ a l'honor que m'ha fet la respectable⁴⁰ Junta directiva d'este gremi nomenant-me per a ser ara son portant veus. Rahons moltes n'hi ha p'a que jo vullga, de cor y ànima, correspondre así al prech d'esta Junta. En 1er lloch, per la simpatia q'a mi, fill del treball, m'inspiren totes les manifestacions de cultura popular; en segon, per mon decidit carinyo a les institucions gremials històriques de nostra ciutat; y, en tercer, per l'honra inmereixcuda q'és per a mi fer resonar ma veu baix d'este artesonat, bòveda veneranda, ennegrida y vella, testimoni mut de l'eloqüència⁴¹ de nostres sants apòstols Vicent Ferrer y Lois Beltran, portar la paraula en est'ocasió en què, per a celebrar una festa de l'ensenyanza, concorren en simpàtic conjunt: la València històrica, ven (sic) simbolisà per⁴² los recorts así presents d'un pasat gloriós; la València actual, representà per nostres dignísimes autoritats, respectables corporacions, personalitats distinguides y treballadors honrats; y la València del pervindre, ahí bollint en eixa gicalla simpàtica, alegre y desinqueta, moguda per son anhel de rebre los premis destinats als deixebles aplicats d'estes escoles.

Mon bon desitj, n'obstant, bé coneix la grandària colosal del compromís, b'en sap que la mateixa solemnitat del acte empenyme més y més, com no ignora que dignes sou de q'es tractara⁴³ un punt de trascendència social d'eixos reservats només als observadors fins, a una tesis sociològica de les moltes que hui tenen sobre'l tapet les corporacions estudioses. Però no sóch jo l'home destinat a ficarme en tals fondàries per incompetent, y mon patriotisme es contentarà en recollir del ambient psicològich en què vivim alguns pensaments per a sobr'ells fer consideracions, a mon juí molt pertanyents y nece-

³⁹ en sobres y tot

⁴⁰ l'honorable

⁴¹ convincent

⁴² eixe artesonat y eixes banderes

⁴³ per persona apta

sàries hui que tot se somet a la crítica y a la revisió, respecte de⁴⁴ la causa y lo remey del decaïment actual d'Espanya.

És freqüent legir en la premsa periòdica bastants dels remeis per a'ls mals de nostra nació⁴⁵: «*Sólo europeizándonos evitaremos mayores tristezas y quebrantos*», «*Los españoles debemos europeizarnos*», y així en vàries formes havem ohid zarandejar la parauleta 'europeïzació'.

Y pregunte jo: ¿Q'és això d'europeïzarse? ¿És que contem a Espanya per terra africana? ¿És q'estem nosaltres acàs en l'obscuritat y el atràs del salvatjisme? ¿És q'el nostre abolengo científich y lliterari, tan be'n representat per Foxo Morcillo y Luis Vives, Cervantes y Guillem de Castro, Calderón de la Barca y Mayans Ciscar, no significa res? ¿És que, al afonarse nostres armaes en Cavite y Santiago de Cuba, s'afonà Spanya sancera fins a les arreals, sense quedar en peu⁴⁶ tan sols s'a història gloriosa?

Així e'hu suposen, o poch menys, alguns desconfiats; però debem rejarzar enèrgicament tal suposició; perquè nostra'stòria queda'n peu a pesar de creurela algun scriptor «pura lligenda d'or», y tal és l'opinió poch ha manifestà per un sabí estranjer, qui al eixir de nostra pàtria después de havernos estudiat y preguntar l'hi: ¿Què tal els espanyols?, contestà: «*Sólo he encontrado de bueno su historia*».

Si, pues, l'història del poble espanyol és grandiosa, si este conserva además ses energies per a continuarla com debem ansiar que sia, gran profit tindrà la pàtria y desengany els pesimistes q'ens crehuen degenerats, y a la vora del precipisi, cas de no vindre la decantà regeneració, quant así no n'hi ha nengu'n degenerat ni res que regenerar com no sien els mals espanyols que sacrificuen a les concupiscències particulars els interesos nacionals.

El estat de postració actual de nostra nació obedix, a mon sentir, no a falta si no a sobra de d'europeïzació, al menys d'europeïzació falsificà. Format lo'spirit nacional per elements ètnichs distints y de costums y oritje també diferents, havia vengut modelat al través dels segles per nostres lleys seculars y fonamentals plenes sempre d'eixe ambient de llibertat ben entesa que respiren totes nostres lligislacions forals. A benefici d'este ambient, les regions

⁴⁴ com podrà remediàr España sa decadència present / les causes del decaïment actual d'España y son remei

⁴⁵ Spanya

⁴⁶ ni

basco-navarra, aragonesa, asturiana, catalana, mallorquina, castellanaleonesa, bèticoestremeña y gallega vixqueren felius centenars d'anys, desemejants en quant a sa organització, però formant un conjunt armònic nacional. Y, ¿què direm de nostre regne valencià, qual pasat poderiu està ben testimoniàt hui per les obres arquitectòniques quens deixà?, com la Casa diputació –hui audiència–, les torres de Çerrans, la Lontja de la seda, poderiu fill d'aquella legislació sàbia donada per lo rey Jaume primer als nostres avis en virtud de la que el Conçell, els jurats, la diputació y les mateixes Corts governaben per delegació del poble y eren com uns vigilants perpètuos dels interesos de la comunitat regional sense reconèixer més poder sobirà q'el del Rey; y el de este sempre que no atropellara els drets de la regió, en qual cas l'hi contestaben, com quant nostre valencià Guillem de Vinatea parlà a Alfonso IV y els agermanats s'alçaren contra'l cèsar Carlos V.

A eixa sàbia l·legislació degueren els gremis valencians la importància econòmica quels permeteia (sic) atendre y socorrir en calamitats públiques y hasta beneficiar esplèndidament. Com este mateix gremi de fusters, que en el segle XVII pogué dotar a quatre òrfenes pobres a rahó de dosentes lliures cada una, y no era més giqueta sa importància⁴⁷ política, pues hasta tenien sos representants en lo Conçell general de la ciutat.

De l'importància d'aquells factors regionals naixqué la suma, eixa unitat nacional prou poderosa, àbida y forta per a fer sortir dels mars el Nou Món y probar que la terra és redona.

Tot anà bé en el desenroll succesiu dels temps hasta que, concluït el domini dels Àustries, va començar nostra europeïzació enviantnos Luis XIV de França a son nét Felip V, y ab ell la 1ª mostra del absolutisme, fins a'ntonces desconegut entre nosaltres. Plantejà ya descaradament la reforma unitarista y hasta cesarista de que tan amant y defensora ha segut y és la nació de latra part dels Pirineus. Molt pronte fon traduïda en nostre país per la abolició de tot lo genuïna[ment] español y el establiment de innovacions caprichoses y destructores del regiment polítich sancionat per l'experiència, quels reformes⁴⁸ s'acentuaren molt més quant a la revolució francesa, que tant eco va tindre en nostre país. Pues poch tardà, que en l'any 1812 tingué España la 1ª constitució, còpia literal de aquella y la 1^a de la sèrie de onze *códigos funda-*

⁴⁷ social

⁴⁸ mudançes

mentales, que en contem hasta hui y encara no estem constituïts, segons pareix.

De⁴⁹ les ventatjes que nostre país ha tengut durant⁵⁰ lo segle XIX de la europeïzació de sos procediments de govern, molt bé he'hu ha dit lo sabi escriptor Jogim Costa en les següens paraules, que copie lliterals per a què pugau saborecharles en tota sa extensió:

«Fue la libertad bandera de la España nueva⁵¹ por espacio de más de 1/2 siglo. Ni ciencia ni agricultura, ni escuelas, ni canales, ni legislación social, ni autonomía antillana, ni expansión colonial por África, en nada de eso se pensó; no alentó en ella otro ideal que la libertad; dos generaciones se pasaron la vida gritando: ¡viva la libertad!, y tarareando el himno de Riego en la calle cuando le dejaban, en el cenáculo cuando le reprimían, y a ese grito sacrificó sangre⁵², caudales y vida en guerras civiles, revoluciones y pronunciamientos. Luego que la vieron, después del 28 de setbre de 1868, asaltar tumultuosamente la Gaceta vestida con traje de ley decreto, de Constitución, de sufragio, de Parlamento, nos dimos por pagados y satisfechos, y el grito aquel fue mandado recoger, persuadidos de que había quedado sin objeto, de que España había entrado por fin en el concierto de los pueblos libres y propiamente europeos. De esa convicción hemos estado viviendo treinta y dos años».

Res té de estrany q'el ensaig d'europeïzació y'l sistema representatiu ens hatja resultat así tan estèril, perquè, fonamentat⁵³ sobre la llibertad electoral y la responsabilitat dels ministres, tots sabreu de sobra quin parell de mentires venen a constituir estos dos⁵⁴ principis.

No vos crech tan criatures q'ignoreu la farsa indigna de nostres eleccions, y també vos calcule⁵⁵ enterats de que a ningun ministre español se l'hi ha exigit may la responsabilitat constitucional⁵⁶, per més que els hatja havut dignes d'arrastrar cadena del presidari.

⁴⁹ Respecte

⁵⁰ casi tot

⁵¹ *durante*

⁵² *sangre*

⁵³ fundat

⁵⁴ ambos

⁵⁵ crech

⁵⁶ ha anat may a presili

A nostra nació⁵⁷ el govern del país per lo país ab un parlament engendrat⁵⁸ per los austracistes y no per la veu popular⁵⁹, ab un parlament que no serveix més que de comparsa u de cor zarzuelero del poder executiu⁶⁰, y en realitat ni compartixen ab aquell les faenes llegendatives, ni l'hi fiscalitza els actes, ni respecte dels impostos vota més que lo que ab aquell l'hi dóna la gana; un govern aixina del país per lo país resulta farsa trista, y sabeu per què: és q' en conte del parlament nomenar a lo poder executiu, és este el que s'encarrega, quant putje al poder, d'arreglarse unes corts a son gust; y preparades aixina les bases fonamentals de la governació del Estat, no és posible ni la consolidació del orde ni el desenrol progresiu dels governats.

En síntesis, que falsificat lo sistema com està⁶¹, y çent hu en teoria y atre en la pràctica, çense partits polítics, que són banderies d'oligarques y caciques u de àcrates que no reconeixen més rey ni roch que'l capricho dels caporals, sense principis fixos en la governació del Estat, no té res d'estrany q'España aplegara a la guerra colonial en los Stats-Onits sense quels espanyols saberen sixquera lo menos que debien conèixer, açò és, lo poderiu del nostre enemich. Y així⁶², sense pensàseu, aplegarem a la vergonyosa⁶³ derrota y fenomenal caiguda.

Eixos han segut, contats així en gros, hasta bui els efectes de eixa europeïzació de tan grans ilusions escomensada per los nostres antepasats, y que nosatros debem corretgir si no volem quels perills internacionals quens amenacen per los Pirineus y per Andalucia no vinguen a çer desastre que'ns porte a la mateixa situació de la desgracià Polònia.

Se fa precís, ab gran urgència, que ens espanyolicem, ço és, que fuixcam d'eixes tendències a copiar irreflexivament del extranjer, que acabem d'una ab eixos legisladors que s'himaginen un home ideal que no existeix en ninguna part, y pa dell dicten lleigs artificials a capricho, sençe reflexionar en que cada un d'els hòmens que coneguem en lo món és espanyol, francés, inglés, etc., que tots tenen les çeues costums, son orige, sa història, y que aplicat

⁵⁷ aixina

⁵⁸ creat

⁵⁹ de dalt a baix

⁶⁰ als ministres

⁶¹ va

⁶² obtingueren

⁶³ bochornosa

açò als habitants de nostra nació deu eixa diversitat modificar profundamen les disposicions llegendatives de modo y manera ques conserve aquell particularisme regional que tan bons resultats donà en lo temps pasat.

És precís que s'espanyolise el govern de la nació acabant en lo parlamentarisme mal copiat y instituint a la elecció per çufrage la representació⁶⁴ de classes feta per los gremis, oficis y profesions; procurant⁶⁵ la descentralizació dels serveis públics y la deguda reforma de les lleys orgàniques provincial y municipal; procurant que se conserven tots aquells furs y preeminències pròpies de les regions, cuidant que'ls centres de'ensenyanza, sobre tot la superior, tinguen la amplitut y autonomia e independència degudes en son ordenament y govern interior.

¿Vull dir en lo que dit porte, y així laugerament, que debem en nostres platges y fronteres alçar murs⁶⁶ q'ens aisen, com feia la antiga China, per a concretarse a viure conforme nostres tradicions?

¿Vull dir que debem despreciar, pobres y atrasats com ham vengut a quedar, les saludables ensenyançes del continent qu'ens té agarrats per los Pirineus?

Sertament que no, Exm. Sr. Necesitem d'Europa y de son esprit de progrès y de son comerç intelectual tant o més que del esprit nacional. Però no sia q'á títol de institucions polítiques sèries, formals, reconegudament bones en l'estranger, vingam a donar así farses tristísimes que tots coneguem y que serveixen tan sols de profit als oligarques privilegiats y de runa per a la pàtria.

¡Si avérem portat açí el parlamentarisme d'Àustria-Hungria y d'Alemània, ahon els sobirans tenen veto encara que als ministres els queda la responsabilitat per la part que prenen en lo Conçell! ¡S'il practicàrem a l'estil d'Inglaterra, nació molt amant de les seues tradicions, ahon n'hi ha una aristocràcia en la que han entrat tots els que descollen en cualsevol esfera del gènit! ¡Si seguïrem a Bèlgica, ahon los abusos del parlamentarisme estan contenguts per lo vigor y les energies de l'opinió pública! Aixina, atres resultats tocaríem.

⁶⁴ elecció

⁶⁵ que

⁶⁶ barreres

Mentres tant, a vosatros, fills del treball, honrada classe obrera, que més tart o més pronte aveu de pendre part en la governació dels destins d'España, a vosatros vos expoçe mon pensar çobre els remeys que poden curar la greu malaltia que patix nostra desdichada nació, tant més volguda quant més desgraciada. De vosatros, del fons d'eixa masa anònima treballadora, ha de eixir la sàbia pura que vinga a revivificar este tronch podrit de nostra organització nacional, y esta creència y est'esperanza m'han fet portar ací est'e assumpte.

Precisament, d'avall en amunt aurà de vindre la revolució que ens fique⁶⁷ en lo camí del orde, la moralitat, la justícia, que fasa d'España país més q'europeïçat, terra genuïnament espanyola, formal⁶⁸, amiga del progrés y honrada, no provocadora, però sí altiva y ferma⁶⁹ davant d'els conflictes internacionals quen⁷⁰ l'esdevenidor puguen sortir en nostra vida nacional.

Sí, poble obrer, sí, d'avall en amunt ha de vïndrer la mudança, perquè els que puguen ferla en sentit contrari⁷¹, de dalt en avall, estan tots fracassats per corromputs.

Y vaig a fer punt, respectables senyors, pues, sense voler y floretjant l'asunt, per l'importància sens dubte de la matèria, mon patriotisme y mon atreviment s'han allargat més de lo que degueren.

Me falta solaments per a callar donar les gràcies més complides, en nom de la Junta directiva d'aquest gremi, a les autoritats, corporacions, personalitats salients de la vida intel·lectual de València y bondadós públich q'en est'acte ens han acompanyat: felicitar als⁷² mestres⁷³ intel·ligents que ab tanta abnegació y bon çel instrueixen y eduquen esta juventud escolar, com també als alumnes aplicats que así han de rébrert son mereixcut premi. Per últim, me resta enviar a la ya nomenà Junta doble y sincera felicitació; pues bé la mereix, en 1er lloch, per sos esforços en favor de l'ensenyança⁷⁴; en segon, per l'esplendor que ha volgut portar a esta solemnitat; y en tercer, per son acort de qu'este discurs fóra valencià, novetat simpàtica y de transcendència

⁶⁷ als espanyols

⁶⁸ seria, ilustrada

⁶⁹ forta

⁷⁰ amenaçen de fora frontera

⁷¹ invers

⁷² deixebles aplicats q'han obtengut el

⁷³ professors

⁷⁴ y dels alumnes

que porta'l fi de quels obrers, a qui principalment va dirigit mon treball, l'ohiren en la mateixa llengua de la botiga y del obrador⁷⁵, en⁷⁶ la mateixa de son llar, en la mateixa dolça parla en què s'a mare l'his amostrà a pronunciar les primeres paraules, quant de menuts els acarona⁷⁷ a son pit u entretenia en sa falda; en eixa llengua rica y sonora en qu'Ausies March donà ses troves y Jaume Roig ses concells, en eixa llengua regional un tant oblidà per lo mateix qu'és la del poble y no⁷⁸ dels erudits ni dels sabis més o mens autèntichs, ni dels cursis⁷⁹ que coneguentla molt bé «*confiesan tener⁸⁰ grandes dificultades para hablarla*»; d'eixa llengua dolça y eufònica en la que pensem tots los valencians, y que a medida que la matjor cultura vindrà sobre'l nostre país confie ha de ser més coneguda y aimada.

Per últim, a vosaltres dos, enseñy[e]s venerandes⁸¹, que velles però encara fortes, mudes però dretes, ahí davant pareix q'espereu de mos llavis una paraula d'acatament⁸² per lo pasat de què çou testimoni, d'aplauso per lo present que figureu y d'ànimo per a lo esdevenidor de què sou vigies⁸³: gardeu los colors de sang y foch⁸⁴ com a gloriós recort, que més deuen envanirse q'averkonyirse dels desgarrainys del temps pasat vists a los raigs vivísims de la llum elèctrica; no perdau l'esperança de que torne per a vosatros y les institucions que simbolizeu èpoques de prosperitat filles de la rectificació que'ls nostres⁸⁵ facen de sos errors, com altres països⁸⁶ han fet ya; y encara q'entengau d'oïr parlar per tot arreu la hermosa llengua de Castella, oïxcau ara ma pobra veu, en la dolça parla q'entendreu millor, la q'al nàixer oïreu, senyeres del valdre⁸⁷ y del treball; y aixís com en un temps duguéreu a la victòria als mestres y als oficials, als fills del poble, fusters de mans calloses y nobles cors, dugaulos ara també al temple del progrés, per les çendes honrades de la culta Europa. Mes no arribeu allí de colp y volta, sinó seguint, tornant y

⁷⁵ de lo taller

⁷⁶ aquella

⁷⁷ acariciaba

⁷⁸ la

⁷⁹ valencians

⁸⁰ *no poder hablarla*

⁸¹ estandarts venerandes

⁸² reverència

⁸³ esperanza

⁸⁴ la gramalla rotja y'ls galons d'or

⁸⁵ quel país

⁸⁶ Alemania

⁸⁷ valor

repassant les veredes aquelles que teniu⁸⁸ de nostra terra tantes y tantes voltes trapijtades, aquelles que hui fan tornar al sabi en amor sos ulls, com la sola esperança quiçàs de la verdadera⁸⁹ regeneració social d'España. He acabat.

APÈNDIX

Reproduisc en apèndix dotze cartes: les onze que entre novembre de 1905 i juny de 1921 Faustí Barberà trameté a Antoni M. Alcover, custodiades a l'Arxiu Alcover-Moll de Palma de Mallorca i que foren transcrites de manera «fidel perquè es veja el model de llengua emprat» fa tres anys pel professor Emili Casanova⁹⁰ (a qui vull manifestar el meu agraïment per haver-me autoritzat a copiar-les); i una que el doctor Barberà redactà amb data el 25 de setembre de 1913 i que fou publicada al tom VII (1912-1913) del *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*, Ciutat de Mallorca, 1913, p. 423-424.

A continuació, reproduisc també setze comunicacions (les set que ja transcrigué el professor Casanova i nou més d'inèdites) relatives a les societats Lo Rat Penat, València Nova, Centre Regionaliste Valentí i la comissió organitzadora de l'Assemblea Valenciana de Regionalistes, de les quals el doctor Barberà fou membre actiu i destacat.

En total, es tracta de vint-i-huit documents que aporten una bona dosi d'informació al voltant de la intensa i fecunda labor valencianista que, des de finals del segle XIX i fins la vespra de la seua mort, desenvolupà el nostre il·lustre paísà.

CARTES

1. 3-XI-1905 [Alcover la contesta el 10 de desembre]

Ilm Sr. En Antoni Alcover. Palma de Mallorca,

Molt senyor meu: Tinch molt de goig en poder remetre l'hi un eixemplar imprés de les «Conferències sobre Carles Ros» qui expliquí en nostra Societat Valencianista Lo Rat Penat.

⁸⁸ conegudes

⁸⁹ nostra

⁹⁰ Hom trobarà totes onze cartes reproduïdes a CASANOVA, Emili, *loc. cit.*, p. 295-301.

En la remesa no veitja més que mon desitj de probar l'hi quant simpàtica me resulta la personalitat de vosté y sa grandiosa tasca en lo camp de la llengua y la lliteratura catalanes.

De vosté fél admirador. Faustino Barberà.

2. Valencia, 7-novembre-1908 [al marge Alcover diu: «contestada 15 novembre», i diu que li envia el *Manual* i 6 exemplars del *Bolletí* darrer]

Molt senyor i respectable amic: Moltíssimes gràcies per l'article q'ens dedica en lo n° 7, tomo IV del *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*. Molt falagueres son les paraules de vosté y per lo tant creguem fort no les mereixem; bona voluntat no falta, pero sobren assí enemics de nostra tasca y hasta molts que perteneixent a l'escola eclèctica volen estarne bé en lo regionalisme y en lo centralisme.

L'hi incloc uns sagells perke en fassa la mercé d'enviarme'l *Manual de fonètica catalana* y si li sobra algo de les dos pessetes, per a que m'envie també algun nombre més del aludit 7-t. IV que porta'l article que vosté ens ha dedicat als valencianistes.

Mane com vullga a son affm amic qu'l vol sense aver lo vist may. Faustí Barberà.

P.D. Quant tinga per cassa alguna fotografia sobrant de vosté fassam el favor d'enviarmela... pagant y agra hint.

3. Valencia, 10-deseembre-1908 [contestada per Alcover el 24 de deseembre]

Sr. D. Antoni Mª Alcover,

Molt sr. meu y amic: Apenes vingué sa comanda fiu per qu'els rebuts se facen efectius y resultà:

=que Boronat ha mort.

=Rótova y Carreres no estan en Valencia.

=Eliás no'n sabem qui es; y han pagat.

=Barberà, Chabàs y Doménech total descomtat el 10% en pessetes 21'60 que li remitixc a vosté en segells de a 0'15 segons les seues indicacions.

Per algun número de *Terra Valenciana* que li he enviat suponc que va fent-se carrec de la nostra marxa, que sembla molt ingrata y costosa. Assí els homens que devien anar davant, perque aixina he hu fan apareixer a n'els de fora, están en veritat sient un estorb presentant a la joventut ideals regionalistes qu'els fica de cap en un asucat, d'ahon no han d'eixirne ben encaminats si n'ixen. Per un nombre de «Las Provincias» que li va per correu se capacitará vosté del discurs de D. Teodoro en Alacant y de sa manera d'entendre'l valentinisme⁹¹.

Asò no te res de particular perque'ls doctrinaris porten a totes les qüestions el seu criteri eclèctic que l'hi's permetix ensendre l'etern ciri a Deu y l'atre al dimoni: lo mateix qu'en lo regionalisme l'his permet anar del braç dels conservadors, dels moretistes (sic) y dels regionalistes. Tot es qüestió d'estendrer formules vagues y boiroses que no diguen res... Mane com vullga a son afectuossim amic F. Barberà.

4. Valencia, 21 giner de 1909 [contestada 27 janer]

Rdv. Sr. D. Antoni Mª Alcover,

Molt sr. meu y amic: Tinc el gust de atjuntarli pesetes 7'20 per los rebuts del Sr. Conte de Rótova demprés de fet el consabut descomter.

Además l'hi remitixc marks 20 o sia francs 25 com a cuota mehua com a soci antic de la Societat de Dialectologia Romanica. Me prenc la llibertat de enviarli a vosté eixos diners perque a vosté l'hi digui també que volia esser soci de la esmentada corporació. Si acas havera patit yo equivocació y deguera haver enviat els diners a Bruselles u a Halle ja me hu dirá vosté per a l'altra volta.

⁹¹ Es refereix a «La región valenciana. Discurso del Sr. Llorente en el banquete de Elche», popularment conegut com a «Discurs d'Elx», que fou pronunciat per Teodor Llorente el dia 15 de novembre i posteriorment publicat a *Las Provincias* (18-XI-1908). Hom pot trobar-lo reproduït a LLORENTE OLIVARES, Teodor, *Escrits polítics (1868-1908)*, a cura de Rafael ROCA RICART, Diputació de València, València, 2001, p. 401-404.

¿Ha publicat ja tota la resposta de vosté a la carta de Joseph Nebot sobre ortografia castellana?

No he vist mes que una primera carta en que dia vosté quants pobles valencians havia recorregut per pendre orella del parlar dels valencians.

Molt m'alegraré de que no quede la cosa aixina y acabe tota la interesant resposta.

Com sap pot manar a un affec sr... y amic. F. Barberá.

5. Valencia, 2-abril-1910

Sr. Antoni Me Alcover,

Molt estimat amich: Li oferixch les meues gracias mes expresives per la manera benevola com tracta en l'últim numero de son *Bolletí* el meu treball sobre «Regionalisme». Diu vosté q'este trevall es tota una proclama... puix cregam, que quan ú pensa en l'estat de opinió açi regnant sobre aquestes materies, no pot manco de exaltarse y destilar foch a vore si nostres clases directores que son les ruins, pendrán un atre camí.

D'estes clases directores, u dels elements que mes deu es el clero, contra quel espanyolisme y ceguera no n'hi ha mans.

Ara mateixa, escomensà ahir en la parroquia de Sans Juans un triduo dedicat a San Vicent Ferrer. Els festers han tingut el bon asert de fer els programes, la letra de la musica de la iglesia, els sermons, els resitats de la trona, tot, tot en valenciá; puix, ¿sap vosté com ha respost el poble del Mercat ahon está la iglesia? Puix acudint una gentá incalculable, els alre-dors del temple... tot ple; y dins del lloch sant homens drets, acurru-cats... com poden estar en tal de ohir els sermons valencians... gracias q'els predicadors son de la terra y ab la seua eloquencia compensen el auditori del mal rato. Es més, si vosté els oira, seguint el estil algo festiu d'aquell nostre apostol, s'espasmaria la manera com peguen a esta canalla lliure pensadora... i allò si que son verdaderes proclames als catò-lichs!... no obstant, els mateixos enemichs respeten a Enrich Sanchis e Martinez y als demás predicadors que lis ajuden. Puix a pesar de tot el

clero en general busca el lluïment del castellà «*porque así han de hacer carrera y no con el valenciano*». Y es qu'els nostres prelats son castellans y en asò está tot dit. L'abraça son amic. F. Barberà.

6. Valencia, 15-mars-1911

Sr. Dr. Don Antoni Mª Alcover,

Molt sr. meu y volgut amich: Les majors gracies li siguen fetes a vosté per les paraules falagueres que a mon treball dedica. Ojalá fera Deu que produïra algun efecte en los meus paisans.

Y pasem a les paraules per voste senyalades en la seua tarjeta.

a. Carrexar u carrejar, lo mateix qu'en castellà acarrear.

b. Magansés, cast. taimado, astuto: maganseria u rabossería com en castellà bellaquería, astucia, etc.

c. Carasseta (ab una r puix vosté n'ha possat dos). Carasseta es una cara feta de cartó moldexat y pintat u de cera u de tela, etc. que usen les maixqueres per a'ls desfressos de Carnistoltes.

d. Cuallat, participi pasiu de cuallar, cast. cuajar líquids. Metaforicament empleem así el dit participi per a demostrar el augment extraordinari de un contengut respecte de son continent invariable. Per ex. parlant de l'Horta de Gandia diguem «está cuallá» (o cuallada de pobles) per a manifestar «qu'els te molt espesos» u «que se toquen uns en atres».

e. Durulló = bulto no molt gran en alguna materia: aixi diguem de un cap ab moltes llupietes que «está ple de durullons», y lo mateix en la fusta y en altres materies.

f. Astall, tall = tasca u faena voluntaria u forsosament impossá a la voluntat del home. En termes vulgars del camp es la linea de treball que porten els segadors u cavadors que van en cuadrilla y tots a una.

g. Entretenime = entreteniment = faena llaugera y moltes voltes per-

judicial. Eixemple: una giqueta de pochs anys se queda assoles en casa y per fer algo agafa unes tissores, y'l mocadoret de mocarse y comensa a tallar tires de roba..., quant torna la mare esta's planta al mitg de casa y encarantse en sa filla diu «vatja un entretenime, el de ma filla... ¡jara te ho diré yo a tu!».

h. Poréga: porica en castellà. Entre gichs diguem del poregós «que's un porega».

i. Fer un alfarràs entre nostre poble es comprar sense pes ni mesura y metaforicament diguem que una accio es alfarraçadora quan «entra per tot com la romana del infern».

j. Fansella-paréixer u opinió; aixis diguem «ferse a la fanzella de un atre», lo qual es pendre el partit del atre. Fet que supon mudança de pareixer, cambi en redó de opinions. Fanzella es també la sistelleta de mims que u gasta per a fer formagets.

k. Espatllar y espatllar = allastimar, verb usat en les nostres muntanyes, com Bocairent, Ontinyent. En l'Horta de Valencia poch.

El Semanari *Terra Valenciana* suspengué sa publicació fa temps. ¿Ha recibit vosté ja alguna publicació de Schâdel corresponent al any corrent? Fa temps espere vore el *Bolletí* de la S[ocietat] de Dialectologia Romana. Ya sap com pot manarme a tot'hora puix tindria gran goig en servirlo. Afectuosament F. Barberà.

7. *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*, tom VII (1912-1913), p. 423-424⁹².

Jo li assegure que ab esta acepció s'usa en l'horta de Valencia, de modo y manera que no pot esser tal us caracteristic de Mallorca.

Tot assò a mon entendre humil y sens cap de pretensió més que servir a la veritat.

⁹² L'epístola va precedida del següent comentari: «Finalment, ens ha escrit amb data de 25 de setembre [de 1913] el meritíssim Dr. Faustí Barberá, valencianista flametjant, sobre aquest bo de verb *gosar* en sentit d'*atrevir-se*, i ens diu tot això:», *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*, tom VII (1912-1913), Ciutat de Mallorca, 1913, p. 423.

He oït dotzenes de dotzenes de pregons en que el alguazir-pregoner que de lletra no'n sabia una pelóta, escomensaba dient:

«De orde del sinyor Alcalde, que negú siga gosat de fer assò lo atre u lo de més enllá... baix la monta de tant... menys quant...».

Li posaré un exemple d'assó en poble conegut: els xics d'eixe poble y'ls d'un altre vehí s'enredaven a fer-se arca tots los estius després de haber nadat tots los dies en una sequia propera. Com gastaven bones fones, més u manco, may faltava la sanc o algún bon trinxet; per lo que la Autoritat mijançava, a la fi d'evitar que no prengueren part els pares per los fills... complicació alguna vegada vista.

Puix ya se savia; en lo dia menys pensat se feia un pregó al modo següent... «De orde del Sinyor Alcalde, es fa saber que negún xic siga GOSAT d'anar a fer arca al banyador, baix la pena d'una pesseta que per los fills la pagarán los pares».

També en altres formes de prohibició, fetes ab energia y autoritat, veig usat dit verb en lo llenguatge popular y domèstic. Com per exemple: una mare ve del mercat ab la cistella plena de que menjar y que beure. Com s'acosta l'hora del dinar y'n cara está'l gat en la llar, s'afanya la bona dona per dispondre un perol d'arròs; puix son marit, treballador del camp, no's creu dinar quant l'arròs li faltás en taula a mig-dia. Mentres ella, plena de corruixes y de sudor, es meneja per portar a cap son propòsit, un fillet de 6 u 7 anys aprofita l'ocassió y li dona un assalt a la cistella, segons tenia per costum en semblants circumstancies. En una de les anades y vengudes la guisandera se dona conte de la faena del gafarró, per la que *esta vull* y *esta no vull*, anava traslladant a son ventrell unes precioses bresquilles que ella guardava per darrerries del dinar. Vore assò la llauradora, tirar-se sobre'l xiquet, pegar-li un batecul y renyir-lo de ferm tot fon (fonc) u, de pas que li deia: «Tragó, que't menjaríes la lluna en ple, si a má la tingueres...».

Acabá la refrega, deixant la cistella a un costat y dient la bona mare a son menut: «Si *goses* a tocar un altra bresquilla, et penje, gran fartó! Eixes son per lo sinyor pare».

Exemples com estos podríen citarse-ne molts, en demostració de que es de us el verb *GOSAR* en lo sentit d'*atrevir-se* en lo nostre Reyne.

Dec fer constar que'l parlar fi no admet eixa paraula, porque li sembla algo aixís com derivat de la paraula *gos* (ca).

8. Valencia, 11-desembre-1913 [contestada 15 desembre]

Sr. D. Antoni Mª Alcover,

Molt sr. meu y amic:

Poques novetats fora de que observat lo llenguatge valencia de nostra Horta de Valencia y de la Ciutat me resulta que el verb *gosar* en la accepció d'*atrevir-se* se usa generalment y podria citarli molts exemples. Consteli a vosté y siga la present com una postdata de la carta ultima que li vaig enviar. Mane com sempre a son amic. F. Barberá.

P.D. Li envie dos pesetes per la meua inscripcio al *Bolletí* en lo vinent any 1914.

9. Valencia-14 de giner de 1914 [contestada 25 janer 1914]

Sr. D. Antoni Mª Alcover

Molt sr. meu y estimadíssim amic: Tantíssimes gracies per la publicacio de la meua carteta sobre l'us (assí) del verb *gosar* en la accepció d'*atrevir-se*. Cada dia n'estic mes convençut de que son us es general encara dins Valencia; en quant y menys dins tot lo Regne.

Ay eixes preguntetes que vosté me fa com em revelen qu'ha conegut vosté lo poquet que donen de si els valencians en lo tocant a ver patriotisme! Del Institut d'Estudis V[alencians] no sé mes que la Diputació te acordades 14.000 pesetes per subvencionarlo, y l'atre dia s'atjuntaren alguns diputats ab lo governador per tractar d'asó y de les Mancomunitats. Resposta d'estes, busca el Poncio q'es mancomunen també atres provincies, que no sien les tres del nostre volgut Regne... y no se mes; pero ab

asó sé prou. També lo Gobernador se ocupa ab alguns valencianistes, de celebrar en l'any 16 lo centenari de la publicació del Don Quijote a fi de que Valencia aparega intensament Cervantòfila. Proposaren reproduir la 1ª edició valenciana d'aquella obra pero no se lo que faran. Quant se estaba tractant d'aquestes cosses hi havé qui preguntá ¿Y quant escomensem en Valencia a commemorar al nostre Aussies March...?

Nengú contestà.

Dels treballs de vosté sobre ortografia valenciana produïxen efecte dins reduït cercle, pero les Normes de l'Institut han vingut a creïxer la confusió. En lo Rat Penat s'han reunit varies vegades y res han acordat. Veritat es que la Societat se troba desconjuntada puix uns quants jovenelos s'han apoderat de la casa y desalojat als vells que podien fer alguna cosa. ¡Tot siga per l'amor de Deu! Al ajuntar els numeros del *Bolletí* corresponents a 1913, veig que me falta el de octubre: fassam la mercé d'enviarne un que li restaria molt agraït son affm amic. Faustí Barbera.

10. Valencia, 20 agost 1915 [contestada 7 setembre]

Illtr. Sr. Mossén Alcover

Molt volgut amic: D. Joseph Moron y Limiana naixqué en Oriola de 1827 a 1828. No puc precisar la fetxa y lo poc que de ell he sabut prou que m'ha costat, perque mori després d'una paralissís per hemorragia cerebral y aixina estigué molt de temps fins a que en la seua mort ni tan sols publicitat se'n feu. En 1867 vingué a Valencia per prestar serveis com oficial en l'Arxiu del Regne. En 10 d'octubre de 1884 fon nomenat oficial de 3r grau. En 17 de giner de 1890 fon nomenat oficial de segon grau y morí de jefe del Arxiu en 21 de febrer de 1892 a la edat de 64 anys. Tingué un germá catedratic en Granada y ell mateixa fon hom molt estudiós y de idees profonament catoliques y tradicionalistes sense significarse en politica.

Era puix naixcut en terra de llengua castellana pero del nostre volgut regne. Fel complidor de la seua obligació y molt instruit era respectat per tots els membres del Cors d'Arxivers. Deixa escrit entre altres coses un Tractat d'Arquironomia (arreglo d'arxius). Prengué carinyo a la nostra llen-

gua parlant ab sa 2ª muller (valenciana pura) y lletgint els documents del nostre Regne.

D. Lluís Lamarca Morata naixqué en Valencia el dia 22 de setembre de 1793. Servi en artilleria y les seues relacions ab lo compte d'Almodovar, gran lliberal, lo feren seguir les idees d'aquest personatge. Estigué expatriat per constitucional, fon secretari del Ajuntament de nostra ciutat, escrigué varies obretes y mori en 7 de setembre de 1850. Era de genit algo atrabiliari pero de capacitat reconeguda.

Per gir postal li envie vui la meua suscripcio al *Bulletí* per al corrent any 1915. Me falten fascicles molts del any passat els quals volguera obtindre perque no me resultés manca la colecció.

Mane com vullga a son afectuosissim amic. Faustí Barberá.

11. Valencia, 20-VI-1921.

Sr. D. A. Mª Alcover. Mallorca.

Molt dilecte sr. meu i amich: No ha vingut per esta casa lo jove En Marià de qui vosté me parla en la seua postal: per lo manco, yo no l'he vist com havera tingut gran goig, per obs de rebre noves de vosté, puix seguim sens atra via de comunicació que lo *Bulletí* al que repasse complagut. A proposit d'aquests repassos alguna cosa se m'ocurrí escriure temps en darrer pero passa l'*ocasio praeceps*, i en alt queda tot. Quant vosté pervinga en estes platjes, ensemps ab los llurs amics ja en parlarem fins ahon la mehua salut punida me consenta –puix esta feta una tisana que me talla tots los passos–. Ara mateixa voldria anar a Girona per assistir al IV Congrès de Metges de Llengua Catalana qui m'han nomenat president d'honor, llavors lo viatge se tornarà aigua i a Valencia romandré..., ahon esperarà a vosté i amichs, mijançant Deu, son devot affectuossissim F. Barberá.

12. Valencia, 22 octubre 1921 [contestada paraula 28 octubre]

Molt reverent sr: Me complau el que vosté i companyons porten ab molta sanitat sa excursió filologica per terres catalano-valentines, i me'n folgaré

de que la arreplega de fets corresponga a son sacrifici que no es menut. Yo, sobre tindre molt poca salut, encara he pogut llevarme viu del llit per un catarral fort. No obstant, faré quant puga per associar la meua espen-teta a la obra colossal que vostres senyories volen portar a rams de bene-hir. Vosté hu sap. Carinyosament los saluda. F. Barberá.

COMUNICACIONS

1. Lo Rat Penat. Societat d'amadors de les glòries valencianes⁹³

Considerant de gran importància, per a què la vida de esta societat se vigorice, que tots els organismes que la componen se robustixquen en l'eixercisi de les funcions que tenen per objecte, pregue a Vd. organice y pose en acció a la major brevetat posible, tenint en conte que s'està acabant lo curs, la secció de Interesos Materials, de sa digna presidència.

Déu g. m. a. a V. S.

València, 22 abril [18]96

Lo president: H. Berga Garcias

2. Lo Rat Penat. Societat d'amadors de les glòries valencianes

La Junta de Govern, en sessió de 1er del actual, tenint en conte les recomanables condicions que en V. S. concurríen, acordà encarregarli lo discurs que ha de pronunciar-se en la velada lliterària que ha de celebrar-se lo dumenge pròxim a les 8 1/2 de la nit en la casa social.

Lo que tinch l'honor de comunicar a V. S., confiant que no deixarà de satisfer nostres desijos.

Déu g. m. a. a V. S.

⁹³ Document transcrit per CASANOVA, Emili, *loc. cit.*, p. 328.

València, 4 maig 1896

Lo president: H. Berga Garcias

3. Lo Rat Penat. Societat d'amadors de les glòries valencianes⁹⁴

La Junta de Govern de esta Societat, en sesió de 31 de'agost (sic), acordà comisionar a V. S., en unió dels Srs. Dn. Lluís Cebrian y D. Francés Martí, per a què inviten als escriptors y artistes que deguen col·laborar en lo extraordinari que publicarà lo Círcul Valencià de Buenos Aires.

Lo que tenim l'honor de posar en son coneiximent per a els oportuns efectes.

Déu g. m. a. a V. S.

València, 9 sepbre [18]97.

Lo president accidental: Joseph Bodria

Lo secretari acc: A. Sánchez de León

4. Lo Rat Penat. Societat d'amadors de les glòries valencianes

La Junta General d'esta Societat, tenint en conte les recomanables circumstàncies que a V. S. adornen, ha acordat, en sesió celebrada lo dia 14 del corrent mes, nomenarlo Vice-President 1er de la Directiva.

Lo qual tenim l'honor de participar a V. S. per a son coneiximent y demás efectes.

Déu g. m. a. a V. S.

València, 22 de joliol 1901

⁹⁴ *Ibidem*, p. 329.

Lo president: H. Berga Garcias

Lo secretari: Joan Pérez y Lucia

5. Lo Rat Penat. Societat d'amadors de les glòries valencianes

Esta Junta de Govern, en sessió celebrada el dia 15 del corrent, acordà donar a V. S. les més expresives gràcies per haber enviat a la Biblioteca d'esta Societat son valió llibre «Conferencia sobre Carlos Ros», fent constar en acta la satisfacció ab què s'ha rebut esta nova mostra de carinyo y adhesió donada per V. S. a Lo Rat-Penat.

Lo que tenim l'honor de comunicar a V. S. per a son coneiximent.

Déu quart a V. S. m. a.

València, 30 novembre 1905

Lo president: Baró d'Alcahalí

Lo secretari: Antoni de Cidon

6. València Nova. Societat Regionalista

Tinch la satisfacció de participarli que en Junta Gral. celebrada'l dia 16 del corrent fou V. elegit per a'l càrrech de President.

Lo que participe a V. per a'l seu coneiximent y efectes.

Vixca V. molts anys.

València, 19 de desembre de 1906

Lo president: E. Boira

Lo secretari: [Antoni] Mateu

7. València Nova. Societat Regionalista

En Junta Directiva celebrada lo 8 del corrent y presidida per D. Rafel Criado, 1r vis-president, a proposta de dit Sr. y per unanimitat, s'acordà concedir a V. un expresiu vot de *gràcies* per ses afortunades gestions en Madrid, degut a les quals s'ha concedit a València Nova una biblioteca.

Lo que tinch la satisfacció de ferli saber per a'l seu coneiximent y en compliment de lo acordat.

Vixca V. molts anys.

València, 12 giner de 1907

Lo 2n vis-president: Carlos Guastavino

Lo secretari: [Antoni] Mateu

8. Asamblea Valenciana de Regionalistes (1907)

Comisió Organitzadora⁹⁵

En sessió celebrada per esta comisió lo dia 12 del present mes, s'acordà per unanimitat donar a vosté un *vot de confiança* per el bon acert demostrat per vosté des de eixa presidència en tot quant afecta a la grandiosa Asamblea en projecte. Ademés, en esta mateix sessió, s'acordà remetre-li a vosté una carta del Sr. Gumiel en la que presenta la dimisió d'alguns càrrechs que desempenya en la Societat València Nova, per a què a son temps li done vosté el curs degut.

Lo que comunique a vosté per a son coneiximent y efectes.

Déu quart a vosté molts anys.

València, 13 abril 1907.

⁹⁵ *Ibidem*, p. 327.

Lo president accidental: Rafel Criado

Lo secretari accidental: Manuel Moltó

9. València Nova. Societat Regionalista⁹⁶

València, 20/VIII/[1]908

Sr. D. Salvador Peidró.

Molt estimat company: Un accident imprevist me impossibilita per a complir a vosté la paraula que al seu requeriment l'hi doní de dirixir interinament *Terra Valenciana*.

L'hi manifeste la meua determinació al propi temps que l'hi tramet l'article y la carta, al paréixer, les dos del mateix autor.

Mane com vullga a son affm.

Faustí Barberà

10. Centre Regionaliste Valentí⁹⁷

La Junta Directiva, en sessió del 13 corrent, acordà conste en acta un espresiu vot de gràcies per el concurs prestat per vosté mentres ha format part de la mateixa.

Al manifestaro a vosté per a son coneiximent y satisfacció, me complau trasmitirli els desitjos d'este Centre, que confia en sa cooperació constant y valiosa per a tot lo que s'encamine al enaltiment de la nacionalitat valenciana.

Déu garde a vosté molts anys.

València, 15 juny 1909.

⁹⁶ *Ibidem*, p. 328.

⁹⁷ *Ibidem*.

Lo secretari: M. Duran T.

11. Lo Rat Penat. Societat de amadors de les glòries valencianes

La Junta de General d'esta Societat, en sessió celebrada lo dia 25 dels corrents, acordà donarvos un expresiu vot de gràcies per les vostres iniciatives en pro del Regionalisme valencià.

Lo que m'honre en comunicar a V. S., a qui Déu quart m. a.

València, 26 giner [1]914

Lo president: Baró d'Alcahalí

Lo secretari: Joseph Mª Zapater Esteve

12. Lo Rat Penat. Societat de amadors de les glòries valencianes

La Junta General d'esta Societat, en vista de les recomanables circumstàncies que vos adornen, ha acordat nomenarvos, en sessió celebrada lo dia 12 de Debre del present any, vice-president primer d'esta Societat.

Lo cual tenim l'honor de participarvos per a vostra satisfacció y consegüents efectes.

Valencia, 15 de decembre de 1915.

Lo president: Joan Pérez Lucia

Lo secretari acctal: Josep Mª Jiménez

13. Lo Rat Penat. Societat de amadors de les glòries valencianes

La Junta de Govern celebrada lo dia 15 dels corrents, acordà donarvos un expresiu vot de gràcies per la suscrició gratuïta ab la que mos haveu honrat,

de la «Revista Valenciana de Ciències Mèdiques» que tan dignament dirigiu, informantla de vera ciència valenciana.

Lo que tinch l'honor de manifestarvos per a vostre coneiximent y efectes.

Déu quart a V. S. m. a.

València, 20 març 1916.

Lo president: Joan Pérez Lucia

Lo secretari: Santiago Cebrian

14. Lo Rat Penat. Societat de amadors de les glòries valencianes

La Junta de Govern ha acordat, en sessió de 8 de mars, donar a V. S. les més expresives gràcies per el eixemplar de sa obra «Per defendres de la lepra», en què s'dignat (sic) V. S. obsequiar a esta Societat.

Lo que m'honre en comunicar a V. S., a qui Déu quart molts anys.

València, 15 de abril de 1918.

Lo president: Joan Pérez Lucia

Lo secretari: Josep Mª Jiménez

15. Lo Rat Penat. Societat de amadors de les glòries valencianes⁹⁸

La Junta General d'esta Societat, en vista de les recomanables circumstàncies que vos adornen, ha acordat nomenarvos, en sessió celebrada lo dia 14 de decembre del present any, per aclamació, vice-president 1er de la mateixa.

Lo cual tenim l'honor de participarvos per a vostra satisfacció y consegüents efectes.

⁹⁸ *Ibidem*, p. 329.

València, 16 de debre de 1919.

Lo president: Francés Almarche

Lo secretari: Antoni Camps

16. Lo Rat Penat. Societat de amadors de les glòries valencianes⁹⁹

La Comisió de Lectura d'aquesta Societat, en vista de les recomanables circumstàncies que vos adornen, ha acordat nomenarvos en sessió celebrada lo dia 15 del actual, President del Jurat que ha de actuar en el concurs infantil de lectura que ha organiat.

Lo que tinc l'honor de manifestarli.

Déu vos quart molts anys.

València, 20 de juny de 1920.

Lo president de la Comisió: Juli Oltra

Lo secretari de la Comisió: Francés Verdú

⁹⁹ *Ibidem*, p. 328.